

WOJCIECH WYDMAŃSKI

 <https://orcid.org/0000-0002-9619-5062>

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Rozwój i nauczanie nauk historycznoprawnych w Polsce — zarys problemu¹

1. Wstęp

Do napisania tego artykułu skłoniły mnie dwie okoliczności. Po pierwsze, od początku studiów interesuję się historią prawa, a po drugie, jestem studentem studiów międzyobszarowych, dzięki czemu studiuję prawo oraz historię na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Wymienione czynniki zachęciły mnie do badań nad zagadnieniami związanymi z relacją tych dwóch dziedzin nauki. Historia jest nauką humanistyczną zajmującą się *sensu largo* badaniem przeszłości, natomiast *sensu stricto* — badaniem działań ludzkich od najdawniejszych czasów poświadczonych pismem. Sam wyraz „historia” pochodzi z greckiego ἱστορία, słowa, które oznacza „dochodzenie do wiedzy”, a przynajmniej w takim znaczeniu użył je Herodot z Halikarnasu w pracy zatytułowanej *Dzieje*². Z kolei prawo, a raczej nauki prawne³, należy za-

---

¹ Artykuł powstał na podstawie referatu wygłoszonego na I Ogólnopolskim Zjeździe Kół Nauk Historycznoprawnych — państwo, prawo i jednostka, dnia 17 maja 2019 r., na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

² Herodot: *Dzieje*. Przeł. A. Bronkowski. Poznań 1862.

³ Warto podkreślić różnicę terminologiczną. Nauki prawne to: „Synonimicznie — prawnoznawstwo, ale rozumiane jako zbiór dyscyplin naukowych zajmujących się prawem, obejmują swoim zainteresowaniem zagadnienia o bardzo zróżnicowanej naturze, co wymusza ich podział”. J. Zajadło: *Leksykon współczesnej teorii i filozofii prawa*. Warszawa 2007, s. 196.

liczyć do grupy nauk społecznych. Zgodnie z propozycjami wypracowanymi w XIX w. przez przedstawicieli szkoły historycznej⁴, wśród nauk prawnych możemy wyróżnić następujące nauki: filozofii (teorii, etyki) prawa, dogmatyczne (zajmujące się prawem obowiązującym, np. prawo cywilne, karne, administracyjne) oraz nauki historycznoprawne⁵. Co ważne, te dwie dziedziny (prawo i historia) posiadają pewien punkt styczny — nauki historycznoprawne⁶, którym poświęcę ten artykuł.

Przedstawię charakterystykę nauk historycznoprawnych, zarys dziejów ich nauczania w Polsce oraz współczesne rozwiązania dydaktyczne. Pragnę zaznaczyć, że z uwagi na kilkusetletnią historię nauk historycznoprawnych jestem zmuszony omówić jedynie wybrane zagadnienia tej niezwykle obszernej problematyki, które w mojej ocenie pozwalają dowiedzieć, jak kształtowały się modele nauczania. Celem opracowania jest wykazanie ewolucji dwóch modeli kształcenia nauk historycznoprawnych, których początek sięga XIX w., kiedy to rozpoczęto badania nad tą dziedziną na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Przedmiotem artykułu będzie historia ustroju oraz historia prawa sądowego, dlatego też nie zostanie poruszona problematyka prawa rzymskiego i historii doktryn prawnych.

Natomiast czym innym jest samo „prawo”, którego zdefiniowanie stanowi problem od czasów starożytnych. Zob. Z. Tobor, J. Nowacki: *Wstęp do prawoznawstwa*. Wyd. 5. Warszawa 2015, s. 100—115.

⁴ K. Grzybowski: *O miejscu niemieckiej szkoły historycznej w nauce prawa*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1956, R. 8, z. 2.

⁵ L. Morawski: *Wstęp do prawoznawstwa*. Wyd. 8. Toruń 2015, s. 13—16; S. Ehrlich: *Kilka uwag w sprawie metodologii nauk prawnych*. „Państwo i Prawo” 1964, z. 11.

⁶ J. Adamus: *Metodologia prawnicza w historii*. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego”. *Nauki humanistyczno-społeczne*. Z. 2. Łódź 1955, s. 5—36; J. Bardach: *Miejsce historii państwa i prawa w systemie nauk prawnych i jej rola w kształceniu prawniczym*. „Państwo i Prawo” 1965, z. 5—6, s. 765—774; S. Ehrlich: *Teoria a historia w nauce prawa*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1964, R. 16, z. 1, s. 283—289; S. Grodziski: *Uwagi o historii prawa, jej miejscu wśród nauk historycznych i nazwie*. „Historyka” 1972, III, s. 89—101; B. Leśnodorski: *Historia prawa wśród innych nauk historycznych*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1964, R. 16, z. 1, s. 305—317; W. Sobociński: *Historia prawa a historia na tle zagadnienia klasyfikacji nauk*. „Życie Nauki” 1946, nr 7—8, s. 30—37; M. Tyrchan: *Nauki historycznoprawne w latach 60. XX wieku — organizacja badań*. „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2012, T. 5 (4), s. 355—356; W. Zakrzewski: *Nauki historycznoprawne a pozytywnoprawne*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1964, R. 16, z. 1, s. 291—304; M. Zmierczak: *Nauki historycznoprawne wśród dyscyplin prawniczych i w programach studiów*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1996, R. 47, z. 1—2.

2. Nauki historycznoprawne

Nauki historycznoprawne (nazywane czasem historią prawa, o czym niżej) można określić jako dyscypliny naukowe badające dzieje prawa oraz jego instytucje od początków rozwoju ludzkości. Są one jednak częścią nauk prawnych, a nie historii⁷. Doskonałą definicję zaproponował wybitny znawca historii prawa Waław Uruszczak⁸ w laudacji na cześć innego znakomitego historyka prawa Stanisława Grodzkiego⁹, z okazji odnawiania doktoratu po 50 latach. Profesor Uruszczak powiedział wtedy: „Reprezentuje naukę [Stanisław Grodzki — W.W.], która łączy wiedzę prawniczą z historiografią. Związek ten nie jest jednak niczym niezwykłym. Prawo jest fenomenem społecznym. Powstaje w historii i podlega rozwojowi dziejowemu. Refleksja historyczna nad prawem jest więc konieczna dla dobrego poznania i nauczania prawa, a w dalszej konsekwencji do należytego jego stosowania. Historia stanowi w istocie pole doświadczalne instytucji prawnych, które w zasadzie tylko na tej drodze podlegają skutecznej weryfikacji”¹⁰.

Stosowanie w sposób synonimiczny terminów „nauki historycznoprawne” i „historia prawa” jest w mojej ocenie błędne. Wynika to z faktu, że terminy te mają różne znaczenia. Nauki historycznoprawne można podzielić w dwojaki sposób na cztery dyscypliny: historię państwa i prawa polskiego, powszechną historię państwa i prawa, historię doktryn politycznych i prawnych, a także prawo rzymskie lub historię prawa, historię ustroju państw, historię doktryn politycznych i prawnych oraz prawo rzymskie. Warto wskazać, że historia prawa jest pojęciem węższym, stanowi część nauk historycznoprawnych, czyli

⁷ J. Maziarz: *Czy historia prawa jest nauką historyczną czy prawną?* „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2015, R. 68, z. 2; por. D. Szczepaniak: *Między historią a prawoznawstwem. Refleksje teoretycznoprawne.* „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2019, R. 71, z. 2.

⁸ Waław Uruszczak (ur. 1946) — polski prawnik, historyk i kanonista, profesor nauk prawnych, profesor zwyczajny WPiA UJ, kierownik Katedry Historii Prawa Polskiego UJ w latach 1997—2017 oraz Zakładu Prawa Kościelnego i Wyznaniowego w latach 1992—2017. Autor ponad 450 prac naukowych i popularnonaukowych z zakresu historii ustroju i prawa polskiego, dziejów prawa kanonicznego i wyznaniowego oraz europejskiej kultury prawnej, <http://www.wyznaniowe.law.uj.edu.pl/prof.-dr-hab.-waclaw-uruszczak>.

⁹ Stanisław Grodzki (ur. 1929) — polski prawnik i historyk, profesor nauk prawnych, profesor zwyczajny WPiA UJ, kierownik Katedry Historii Prawa Polskiego UJ (1968—1978), dziekan WPiA UJ (1978—1981) i prorektor UJ (1987—1990). Znanca historii państwa i prawa polskiego oraz powszechnej i dziejów parlamentaryzmu europejskiego, <http://www.khpp.wpia.uj.edu.pl/prof.-stanislaw-grodzki>.

¹⁰ W. Uruszczak: *Laudacja Profesora Stanisława Grodzkiego na uroczystości odnowienia jego doktoratu po pięćdziesięciu latach (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Aula Collegium Maius, 11 kwietnia 2011).* „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2012, 5 (1), s. 11—12; por. M. Wąsowicz: *O profesji historyka prawa.* „Przegląd Humanistyczny” 1989, nr 3.

pojęcia szerszego. W dodatku nie ma jednomyślności w klasyfikacji nauk historycznoprawnych. W przedstawionym podziale zarówno prawo rzymskie, jak i historia doktryn politycznych i prawnych uznawane są za dyscypliny o bezspornym znaczeniu. Jednakże w przypadku historii państwa i prawa istnieją pewne rozbieżności. Przedmiot ten można pod względem merytorycznym podzielić na historię prawa sądowego (dziejów zespołu norm regulujących stosunki między jednostkami a grupami społecznymi¹¹) i historię prawa politycznego (zespołu norm regulujących ustrój państwa oraz relacje między państwem a jednostką¹²). Natomiast w nauczaniu tego przedmiotu korzysta się z rozwiązań charakterystycznych dla dydaktyki historii, tzn. podziału przeszłości na powszechną i Polski. W celu wyjaśnienia tej różnicy należy odwołać się do dziejów dyscypliny.

W średniowiecznej Polsce studiowano prawo kanoniczne i rzymskie. Już w akcie fundacyjnym *Studium Generale* (dzisiejszy Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) 12 maja 1364 r. ustanowiono pięć katedr prawa rzymskiego, odpowiadających średniowiecznemu układowi kodyfikacji justyniańskiej: *Kodeksu*, *Infortiatum*, *Volumen*, *Digestum Vetus* i *Digestum Novum*¹³, oraz trzy katedry prawa kanonicznego¹⁴. Pierwsze prace w zakresie prawa polskiego powstały później, bo w wieku XVI, jak np. *Polonia sive de situ, moribus, magistratibus et Republica regni Polonici libri duo* autorstwa Marcina Kromera. Jej autor, opisując współczesne mu rozwiązania prawne, odwoływał się do ich przeszłości¹⁵. Szczególnie dużo prac powstało w okresie oświecenia. To wówczas działali: Gotfryd Lengnich, Wincenty Skrzetuski, Teodor Ostrowski, Stanisław Konarski czy Maciej Dogiel. Po upadku I Rzeczypospolitej zainteresowanie dawnym prawem polskim miało także charakter patriotyczny formujący świadomość narodową. W tym samym okresie w Niemczech, za sprawą m.in. F.C. von Saviny'ego, powstawała szkoła historyczna postulująca badania nad historią prawa, zgodnie z poglądami jakoby prawo było owocem przemian społecznych na przestrzeni dziejów¹⁶. To właśnie w XIX w. historia państwa i prawa stała się dyscypliną uniwersytecką. Wtedy też powstał podział dyscypliny na historię państwa i prawa polskiego oraz powszechną.

¹¹ Do prawa sądowego możemy zaliczyć następujące gałęzie prawa: prawo cywilne, prawo karne czy prawo procesowe.

¹² Do prawa politycznego możemy zaliczyć takie gałęzie prawa, jak prawo konstytucyjne czy prawo administracyjne.

¹³ J. Sondel: *Z dziejów Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego*. W: „Prace Komisji Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności”. 12. Kraków 2013, s. 85.

¹⁴ A. Vetulani: *Początki wszechniczy krakowskiej*. W: *Z badań nad kulturą prawniczą w Polsce piastowskiej*. Wrocław 1976.

¹⁵ W. Uruszczak: *Historia państwa i prawa polskiego 966—1795*. Kraków 2015, s. 20.

¹⁶ K. Chojnicka, H. Olszewski: *Historia doktryn politycznych i prawnych*. Poznań 2004, s. 161—163.

3. Historia państwa i prawa polskiego

Pierwszymi badaczami dziejów prawa polskiego w tamtym okresie byli: Jan Wincenty Bantkie, Waław Aleksander Maciejowski, Romuald Hube i Antoni Zygmunt Helcel¹⁷. Zasługi tego ostatniego są godne podziwu. A.Z. Helcel w 1832 r. zgłosił gotowość prowadzenia wykładów z historii prawodawstwa polskiego, a senat wszechnicy krakowskiej przychylił się do jego prośby. Dlatego w latach 1832—1833 prowadzony był przedmiot historia prawa polskiego. Niestety, już w 1833 r. wykład ten usunięto. Z kolei po klęsce powstania krakowskiego i włączeniu miasta Krakowa w granice monarchii habsburskiej, w 1846 r., na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego powstała Katedra Prawa Stylu Urzędowego, Prawa Handlowego i Wekslowego oraz Dawnego Prawa Polskiego, a wykładowcą prowadzonych w jej ramach przedmiotów był Ignacy Hammer¹⁸. W 1848 r. utworzono Katedrę Historii Prawa Polskiego, którą objął A.Z. Helcel. Niestety, ze względów politycznych¹⁹ już w 1852 r. on oraz kilku innych profesorów zostało zmuszonych do opuszczenia uczelni. Kierowanie Katedrą przejął Piotr Burzyński, a wykłady prowadzono w zastępstwie. Dopiero pojawienie się Michała Bobrzyńskiego²⁰ przyniosło zasadniczą zmianę. Zaczęto prowadzić na szeroką skalę badania nad źródłami dawnego prawa polskiego. To temu uczonemu udało się wykształcić grono znakomitych uczniów: Bolesława Ulanowskiego²¹, Władysława Abrahama, Stanisława Estreichera, Oswalda Balzera czy Alfreda Halbana. W 1890 r. M. Bobrzyński odszedł z uczelni z uwagi na karierę polityczną. Jego następcą został Franciszek Piekosiński, natomiast w 1906 r. funkcję kierownika Katedry objął Stanisław Kutrzeba, który pozostał na tym

¹⁷ Antoni Zygmunt Helcel (1808—1870) — polski historyk i prawnik, a także działacz niepodległościowy. Jest postrzegany jako nestor historii państwa i prawa polskiego. Zob. W. Sobociński: *Pierwsza Katedra Historii Prawa Polskiego i początki tej nauki w Krakowie*. W: *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. M. Patkaniowski. Kraków 1964, s. 133—162.

¹⁸ M. Patkaniowski: *Rozkwit nauk historycznoprawnych na Uniwersytecie Jagiellońskim*. W: *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków 1964, s. 128—129.

¹⁹ W. Kozub-Ciembroniewicz: *Antoni Zygmunt Helcel*. W: *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. J. Stelmach, W. Uruszczak. Kraków 2000, s. 138.

²⁰ Michał Bobrzyński (1849—1935) — polski prawnik, historyk i polityk, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, namiestnik Galicji (1908—1913), współtwórca krakowskiej szkoły historycznej. Zob. M. Jaskólski: *Michał Hieronim Bobrzyński (1849—1935)*. W: *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. J. Stelmach, W. Uruszczak...

²¹ A. Vetulani: *Na przełomie dwóch wieków Bolesław Ulanowski (1860—1919) — Stanisław Kutrzeba (1876—1946)*. W: *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. M. Patkaniowski..., s. 187—204.

stanowisku aż do 1946 r.²² Ten wielce zasłużony dla Polski i nauki polskiej człowiek stał się mistrzem nowego grona naukowców, m.in.: Józefa Rafacza, Adama Vetulaniego, Bogusława Leśnodorskiego i Wacława Sobocińskiego. Po śmierci profesora Kutrzeby jego następcą na stanowisku kierownika Katedry został jeden z jego uczniów Adam Vetulani²³.

Należy podkreślić, że choć nazwy przedmiotów prowadzonych przez krakowskich historyków prawa mogą sugerować, że omawiali wyłącznie dzieje prawa sądowego, ich zainteresowania koncentrowały się także, a może przede wszystkim, na historii politycznej²⁴. Dlatego z czasem zarówno nazwy Katedry UJ, jak i zajęć prowadzonych przez jej pracowników przybrały dwupodmiotowe określenie — państwa i prawa. Jednak niezależnie od nazw istotna jest sama tematyka — dzieje prawa naszej ojczyzny. Tak wypracowany w XIX w. na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie model dydaktyczny z biegiem lat znalazł odzwierciedlenie na innych uczelniach²⁵.

---

²² Stanisław Kutrzeba (1876—1946) — polski prawnik i historyk, rektor UJ (1932/1933) i prezes PAU. Zob. W. Uruszczak: *Stanisław Kutrzeba (1876—1946)*. W: *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. J. Stelmach, W. Uruszczak...; A. Vetulani: *Na przełomie dwóch wieków...*, s. 204—222.

²³ A. Vetulani (1901—1976) — polski prawnik, historyk i kanonista, profesor nauk prawnych, profesor zwyczajny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, w latach 1947—1968 kierownik Katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego UJ. Znaczący europejskiej historii prawa polskiego oraz dziejów prawa kanonicznego. Zob. W. Uruszczak: *Adam Joachim Vetulani (1901—1970)*. W: *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. J. Stelmach, W. Uruszczak...; Idem: *Adam Vetulani (1901—1976) — historyk prawa kanonicznego*. W: W. Uruszczak: *Opera Historico-Iuridica Selecta*. Kraków 2017. Wspominając biografię A. Vetulaniego, chciałbym zwrócić uwagę na jedną rzecz, mianowicie prof. Vetulani pracował na WPiA UJ do ukończenia wieku emerytalnego w 1970 r. Natomiast kierownikiem Katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego UJ był do 1968 r., gdyż jak pisze S. Grodziski: „W 1968 r. Adam Vetulani, liczący 68 lat, czyli będący 2 lata przed emeryturą, uczony w pełni sił i ceniony w skali europejskiej, został pozbawiony kierownictwa Katedry. Było to wskutek decyzji ówczesnego rektora, iż tuż przed przejściem w stan spoczynku nie wolno piastować stanowisk kierowniczych. W rzeczywistości szło o to, że Vetulani był źle widziany przez władze partyjne”. Zob. K. Orzechowski: *Z profesorem Stanisławem Grodziskim rozmawia Kazimierz Orzechowski*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2005, R. 57, z. 1, s. 321.

²⁴ „Dzieje państw, geneza i organizacja społeczeństwa, przemiany zachodzące w aparacie władzy państwowej, historia doktryn i literatury politycznej interesowały tych badaczy o wiele więcej niż historia prawa prywatnego, karnego czy procesowego, i to mimo że wydawany równocześnie bogaty materiał źródłowy dawał duże możliwości pracy właśnie w tych dziedzinach”. M. Patkaniowski: *Rozkwit nauk historycznoprawnych...*, s. 131.

²⁵ Zob. B. Leśnodorski, J. Sawicki, W. Sobociński: *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego*. Warszawa 1963; *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*. Red. A. Redzik. Kraków 2015.

4. Powszechna historia państwa i prawa polskiego

Początek powszechnej historii państwa i prawa jako osobnej dyscypliny akademickiej sięga XIX w. i wywodzi się ze studiów nad historią praw obcych, głównie prawa niemieckiego²⁶, oraz porównawczej historii prawa²⁷. Po reformie ministra Thuna z 1855 r. została powołana na Wydziale Prawa UJ Katedra Państwa i Prawa Niemieckiego²⁸. Jak wskazuje Michał Patkaniowski, uniwersytety w monarchii habsburskiej nie były przygotowane na tę zmianę²⁹. Widać to na przykładzie uczelni krakowskiej, gdzie nie było kadry, która mogłaby prowadzić wykład z dawnego prawa niemieckiego. Toteż najpierw prowadził go, w zastępstwie, Wincenty Wniorek (filozof prawa), a następnie Edward Buhl i Jakub Gitler. Dopiero Michał Bobrzyński zapoczątkował rzetelne badania nad prawem niemieckim, publikując szereg prac, w tym pierwszy podręcznik do tego przedmiotu. Jeszcze większe zasługi dla rozwoju nauk historycznoprawnych miał Lotar Dargun, który przeprowadzał na szeroką skalę badania porównawcze. Bez wątpienia jego wielka aktywność naukowa wpłynęła na Stanisława Estreichera, który kontynuował badania nad prawem niemieckim. Profesor Estreicher poszukiwał także genezy państwa i prawa, dlatego zajmował się również prawem starożytnych cywilizacji azjatyckich³⁰. W prowadzonym przez siebie wykładzie stosował metodę porównawczą, odwołując się do historii ustroju i prawa państw europejskich. Dzięki jego działalności w Krakowie narodziła się nowa dyscyplina prawnicza — powszechna historia państwa i prawa³¹.

5. Reforma z 1975 roku

W latach siedemdziesiątych XX w. przeprowadzono reformę studiów prawniczych. Istniały dwie koncepcje — pierwsza autorstwa Andrzeja Stelmachow-

²⁶ M. Patkaniowski: *Od prawa niemieckiego do powszechnej historii prawa*. W: *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. M. Patkaniowski...

²⁷ *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*. Red. A. Redzik..., s. 465—467.

²⁸ M. Stinia: *Uniwersytet Jagielloński w latach 1871—1914: Modernizacja procesu nauczania*. Kraków 2014, s. 159.

²⁹ M. Patkaniowski: *Od prawa niemieckiego...*, s. 225.

³⁰ *Ibidem*, s. 233—234.

³¹ W okresie międzywojennym wykład Stanisława Estreichera nazwano *Historia prawa na Zachodzie Europy*, a po drugiej wojnie światowej — *Powszechna historia państwa i prawa*. Wówczas prowadzili go już jego uczniowie, <http://www.common.law.uj.edu.pl/katedra/historia>.

skiego oraz druga — Jana Baszkiewicza³². Jak wskazuje Witold Wołodkiewicz, pierwszy projekt z 1972 r. dążył do specjalizacji przyszłych prawników. Podczas czteroletnich magisterskich studiów na I i II roku miały znaleźć się obligatoryjne przedmioty o charakterze ogólnym, podstawowym. W następnych dwóch latach miano prowadzić przedmioty o charakterze specjalistycznym z różnych dziedzin prawa, tak aby studenci mogli dobrze przygotować się do podjęcia zawodów prawniczych lub pracy w administracji publicznej³³.

W 1975 r. wprowadzono reformę opierającą się na projekcie Jana Baszkiewicza, będącego członkiem zespołu dydaktyczno-wychowawczego przy Ministrze Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki³⁴. Według założeń projektu, studia (czteroletnie) powinny składać się z trzech etapów. Pierwszy to przedmioty obligatoryjne wykładane na wszystkich wydziałach prawa i administracji, np. wstęp do prawoznawstwa, logika czy przedmioty z zakresu nauk historycznoprawnych. Na drugim etapie studiów miały znaleźć się przedmioty prowadzone na wszystkich wydziałach, lecz studenci mogliby wybierać niektóre z nich, w porozumieniu z kierownikiem seminarium magisterskiego³⁵. Na ostatnim etapie studenci realizowaliby zajęcia określane przez rady wydziałów, a więc nie byłyby one prowadzone na każdej uczelni i dla wszystkich. Intencją pomysłodawcy było otwarcie możliwości władz wydziałów na ich najlepsze specjalizacje³⁶. Główną zasadą projektu Jana Baszkiewicza była elastyczność studiowania.

W związku z wprowadzeniem reformy nastąpiła reorganizacja przedmiotów, także tych z zakresu nauk historycznoprawnych. Zlikwidowano prawo rzymskie jako osobny przedmiot i połączono z historią prawa sądowego, zarówno polskiego, jak i powszechną, oddzielając w ten sposób historię ustroju (państwa) od historii prawa sądowego, tworząc ogólny przedmiot — historię prawa. W konsekwencji likwidacji uległy także powszechna historia państwa i prawa oraz historia państwa i prawa polskiego. W ich miejsce powstał drugi osobny przedmiot — historia ustroju Polski na tle powszechnym.

Nowy podział spotkał się z krytyką środowiska³⁷. W szczególności romanści zarzucali jego twórcom zamach na prawo rzymskie jako istotny element

³² W. Wołodkiewicz: *Czy prawo rzymskie przestało istnieć?* Kraków 2003, s. 299.

³³ Ibidem, s. 299—300.

³⁴ J. Baszkiewicz: *O modernizacji studiów prawniczych i administracyjnych*. „Państwo i Państwo” 1975, nr 4, s. 29.

³⁵ Ibidem, s. 30.

³⁶ „Ta trzecia kondygnacja planu studiów pozwoli poszczególnym wydziałom prawa i administracji wykorzystać ich potencjał kadrowy i różnorodne kompetencje naukowe: pozwoli nadać poszczególny ośrodkom cechy wyróżniające”. Ibidem, s. 31.

³⁷ „Nie wydaje się również szczęśliwe oddzielenie historii prawa od historii ustroju, gdyż właśnie w ujęciu historycznym wzajemne związki między ustrojem społeczno-politycznym a systemem prawa ujawniają się szczególnie wyraźnie. Nie bez powodu w wielu krajach nastąpiła integracja historii ustroju i prawa w jednym przedmiocie. Ich separacja, nawiązująca do XIX-wiecznej tradycji uniwersytetów galicyjskich, stanowi — w moim przekonaniu — po-

nauk historycznoprawnych, mający ważne znaczenie dla prawa prywatnego, cywilnego³⁸. Kolejnym powodem krytyki było ograniczenie liczby godzin przedmiotów historycznoprawnych (do ok. 40%) w porównaniu z poprzednim programem³⁹. Wprowadzone zmiany nie przetrwały próby czasu. Już w 1980 r. ośrodki naukowe opracowały własne koncepcje programowe, które na podstawie uchwał rad wydziałów zostały wdrożone w roku akademickim 1981/1982. Zakładały 5-letnie studia prawnicze, a siatka studiów była w dużej mierze kształtowana przez same uczelnie⁴⁰.

Trudno ocenić, w jakim stopniu projekty zespołu działającego przy MNSWiT, a w szczególności Jana Baszkiewicza, znalazły odzwierciedlenie w przeprowadzonej reformie studiów prawniczych i administracyjnych⁴¹. Z pewnością nie została ona przychylnie przyjęta przez większość środowiska historycznoprawnego, m.in. przez Komisję Historyczno-Prawną przy Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Historycznego⁴². Dlatego też sądzę, że to zagadnienie wymaga dokładniejszych badań, włącznie z przeprowadzeniem analizy źródeł ministerialnych.

---

ważny krok wstecz. W rezultacie zanikł zarówno porównawczo traktowany przedmiot, jakim była powszechna historia państwa i prawa, jak i historia państwa i prawa Polski. Wywalczoną z trudem namiastką tego ostatniego przedmiotu jest krzyżówka zatytułowana »Historia ustroju Polski na tle powszechnym«. Izolowana od historii prawa nie jest ona w stanie dać modelu ustroju i prawa polskiego, ujętego w chronologicznych przekrojach ukazujących zarówno ciągłość, jak i dynamikę przemian, zwłaszcza że według twórców nowego programu ma ona być przyporządkowana »porównawczemu traktowaniu historii powszechnej instytucji prawnych«. Polska jest rzadkim wyjątkiem w Europie, nie mającym ojczyściej historii państwa i prawa jako odrębnego przedmiotu, i to mimo bogatych tradycji tej dyscypliny i jej znaczenia dla polskiej kultury prawnej». J. Bardach: *Polskie nauki historycznoprawne w latach 1945—1977*. W: *Themis a Clio, czyli prawo a historia*. Warszawa 2003, s. 345.

³⁸ J. Sondel: *O współczesnych wartościach prawa rzymskiego*. „Przegląd Humanistyczny” 1976, nr 8, s. 85—93; W. Wołodkiewicz: *Czy prawo rzymskie przestało istnieć?...*, s. 300; Idem: *Nauczenie prawa czy przepisów prawnych?* „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2015, R. 67, z. 1, s. 244.

³⁹ J. Bardach: *Polskie nauki historycznoprawne...*, s. 344.

⁴⁰ W. Wołodkiewicz: *Czy prawo rzymskie przestało istnieć?...*, s. 300.

⁴¹ Musimy pamiętać, że w latach siedemdziesiątych XX w. powszechnie omawiano możliwość zmian w programie nauczania przedmiotów historycznoprawnych. Ciekawym źródłem wydaje się ankieta, przeprowadzona na łamach „Czasopisma Prawno-Historycznego”, zawierająca różne propozycje, m.in. zbliżone do założeń reformy z 1975 r.; zob. *Ankieta*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1970, R. 22, z. 2, s. 199. Adam Łopatka napisał: „Według mego przekonania, historia państwa i praw Polski (a także w pewnej mierze powszechna) ma dziś mniejsze znaczenie dla narodu polskiego i wykształcenia prawniczego, niż miała je w latach rozbiorów. Wtedy, wraz z wielu dziełami literackimi, służyła głównie krzepieniu ducha narodowego. Wspomnienie dziejów przeszłych w pewnej mierze rekompensowało brak współczesnego państwa i własnego prawa. Dziś ta rekompensacyjna funkcja historii państwa i prawa jest w zasadzie zbędna”.

⁴² J. Bardach: *Polskie nauki historycznoprawne...*, s. 345.

6. Współcześnie

Od czasów reformy z 1975 r. nastąpiło zróżnicowanie w sposobie nauczania historii państwa i prawa, dlatego też aby ustalić stan faktyczny przeprowadziłem badania. Na podstawie rankingu perspektywy 2018 r. wybrałem 13 najlepszych uczelni prowadzących kierunek prawo (jednolite studia magisterskie stacjonarne)⁴³. Opierając się na planach zajęć i siatkach studiów opublikowanych na oficjalnych stronach internetowych tych uczelni, udało mi się sporządzić tabelę⁴⁴. Podział dziejów prawa i ustroju (w tym również historii administracji)⁴⁵ pod względem geograficznym, tj. historię Polski i historię powszechną, przyjąłem jako model klasyczny. Z kolei program oparty na kryterium przedmiotu prawa, tzn. podział na prawo polityczne i prawo sądowe, jako model z 1975 r.⁴⁶

Lp.	Uczelnia	Nazwa przedmiotów	Model
1.	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	— historia państwa i prawa polskiego — powszechna historia prawa	klasyczny
2.	Uniwersytet Warszawski	— ewolucja ustroju instytucji prawnych	klasyczny/model z 1975 r. (mieszany)
3.	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	— historia prawa publicznego — historia prawa prywatnego	model z 1975 r.
4.	Uniwersytet Łódzki	— historia państwa i prawa polskiego — powszechna historia państwa i prawa	klasyczny

⁴³ <http://www.perspektywy.pl/RSW2018/ranking-kierunkow-studiow/kierunki-spoeczne/prawo>.

⁴⁴ Aktualny stan dydaktyki nauk historycznoprawnych był tematem referatu Piotra Kantor-Kozdrowickiego, Małgorzaty Materniak-Pawłowskiej i Jacka Przygodzkiego, wygłoszonego na XXVII Zjeździe Historyków Ustroju i Prawa oraz Doktryn Politycznych i Prawnych w Lublinie, 10–12 września 2018 r. Prelegenci przedstawili dokładny wykaz przedmiotów o charakterze historycznym prowadzonych na polskich wydziałach prawa, zarówno obligatoryjnych (szczególnie ważnych dla niniejszego opracowania), jak i fakultatywnych (wykładów monograficznych i konwersatoriów). Zob. P. Kantor-Kozdrowicki, M. Materniak-Pawłowska, J. Przygodzki: *Legal and historical subjects at Polish faculties of law*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2019, R. 71, z. 2.

⁴⁵ Omawiając podział historii prawa na historię ustroju oraz historię prawa sądowego, warto wspomnieć o historii administracji jako stosunkowo młodej dyscyplinie. Przy zaproponowanym podziale historię administracji można zakwalifikować do historii ustroju (państwa).

⁴⁶ Kwestią dyskusyjną jest to, czy model studiów z 1975 r. powinno się określić jako „model baszkiewiczowski” lub „reformę Baszkiewicza”. W mojej ocenie, zbyt mało jest źródeł świadczących o rzeczywistym wpływie samego profesora Baszkiewicza na przebieg prac komisji. Dlatego przy obecnym stanie badań sądzę, że nie należy wprowadzać tego rodzaju nowych terminów.

5.	Uniwersytet Wrocławski	— historia państwa i prawa	klasyczny
6.	Uniwersytet Gdański	— historia prawa	model z 1975 r.
7.	Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie	— ustroje państw współczesnych w ujęciu historycznym	model z 1975 r.
8.	Uniwersytet Śląski w Katowicach	— historia ustroju Polski — historia prawa	model z 1975 r.
9.	Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie (Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna)	— powszechna historia państwa i prawa	klasyczny
10.	Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie	— historia ustroju i prawa polskiego — powszechna historia ustroju i prawa	klasyczny
11.	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	— historia państwa i prawa polskiego — powszechna historia państwa i prawa	klasyczny
12.	Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II	— historia ustroju Polski — historia prawa	model z 1975 r.
13.	Uniwersytet w Białymstoku	— historia prawa	model z 1975 r.

Źródła: <https://wpia.uj.edu.pl/studenci/prawo-stacjonarne/harmonogram>; <http://rekrutacja.wpia.uw.edu.pl/oferta/prawo-studia-stacjonarne/>; <https://prawo.amu.edu.pl/dla-studenta/dla-studenta/plany-zajec>; <https://www.wpia.uni.lodz.pl/student/plany-i-programy>; <https://prawo.uni.wroc.pl/plan>; https://prawo.ug.edu.pl/jesli_studujesz/studenci/plany_zajec/semestr_letni_20182019; <https://www.kozminski.edu.pl/pl/kolegiumprawa/dla-studentow/programy-studiow/>; <https://www.wpia.us.edu.pl/studia/plany-zajec/category/12-prawo-stacjonarne-i-rok>; <https://vizja.pl/studia-wyzsze/prawo,ws20.html>; <https://wpia.uksw.edu.pl/node/446>; <https://www.law.umk.pl/student/prawo-2/prawo/>; <https://e.kul.pl/qlprogram.html?ra=1&etap=0&kid=48&op=2>; https://usosweb.uwb.edu.pl/kontroler.php?action=katalog2/przedmioty/pokazPlanGrupyPrzedmiotow&grupa_kod=PR_SJ_1R%23SL&cdyd_kod=2018.

Na podstawie zaprezentowanego wyniku można stwierdzić, że obydwa modele cieszą się uznaniem środowiska akademickiego, a w konsekwencji żaden nie zdominował systemu kształcenia młodych adeptów prawa (stosunek 6:6, nie licząc UW)⁴⁷. Niestety, niezwykle trudno zakwalifikować niektóre przedmioty na podstawie zaproponowanych kryteriów. Jednym z nich jest *Ewolucja ustrojów państw i instytucji prawnych*, przedmiot prowadzony przez Uniwersytet Warszawski. Moduł ten obejmuje zarówno powszechną historię państwa i prawa, jak i historię państwa i prawa polskiego, dlatego został określony jako model mieszany. Jeśli chodzi o inne przed-

⁴⁷ Por. P. Kantor-Kozdrowicki, M. Materniak-Pawłowska, J. Przygodzki: *Legal and historical subjects...*, s. 268—291.

mioty⁴⁸, to można mieć wątpliwości co do właściwej oceny. Jednak każdy z nich możemy utożsamić albo z modelem klasycznym, albo z modelem z 1975 r., a jeśli to się nie powiedzie, to z modelem mieszanym, który jest połączeniem tych dwóch.

7. Zakończenie

Przedmioty historycznoprawne zawsze stanowiły istotny element procesu kształcenia prawników, choć w zależności od epoki odgrywały różną rolę. Zagadnienia związane zarówno z dziejami samej nauki, jak i dydaktyki stają się w ostatnich latach przedmiotem coraz liczniejszych prac naukowców. W mojej ocenie jest jeszcze dużo luk w naszej wiedzy na ten temat. Aby je wypełnić, należy dokładnie przestudiować historię poszczególnych ośrodków akademickich, opierając się na archiwalnych źródłach oraz wspomnieniach świadków. Sądzę, że dzięki lepszemu poznaniu przeszłości nauk historycznoprawnych łatwiej będzie określić ich współczesne znaczenie. W artykule starałem się wykazać istnienie dwóch modeli nauczania przedmiotów historycznoprawnych (z wyłączeniem prawa rzymskiego i historii doktryn prawnych), które obecnie funkcjonują na polskich uczelniach prowadzących kierunek prawo. Przypomnę, że artykuł nie miał stanowić opracowania dziejów nauk historycznoprawnych, gdyż jest to temat godny odrębnej monografii.

Nauki historycznoprawne stanowią podstawową i niezbędną część studiów prawniczych. Oczywiście, różne są zdania na temat zakresu oraz modeli kształcenia. Szczególnie negatywny jest ten, dążący do przeobrażenia studiów prawniczych głównie w studia zawodowe, niestety kosztem przedmiotów z zakresu nauk historycznoprawnych⁴⁹. Choć dyskusja na ten temat toczyła się już w latach międzywojennych, dzisiaj te tendencje są szczególnie silne, zważywszy na zapotrzebowanie rynku pracy⁵⁰. Przejawem tego jest redukcja liczby

⁴⁸ Na przykład przedmioty prowadzone na wydziałach prawa i administracji: Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu w Białymstoku, Akademii Koźmińskiego oraz Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów w Warszawie (AHE). Bardzo często zdarza się, że prowadzący zajęcia wykraczają poza obszar dydaktyczny, dokonując porównań z obcymi systemami prawnymi (powszechną historią prawa) oraz jednocześnie łącząc elementy historii prawa publicznego z historią prawa sądowego, spełniając w ten sposób cechy systemu mieszanego.

⁴⁹ K. Sójka-Zielińska: *Nauczanie historii prawa w czasach przemian ustrojowych*. W: *Humanizacja zawodów prawniczych a nauczanie akademickie*. Red. A. Turska. Warszawa 2002.

⁵⁰ A. Zakrzewski: *Czemu obecnie ma służyć historia prawa, co jej grozi?* „Miscellanea Historico-Iuridica” 2011, T. 10, s. 36—39.

godzin modułów⁵¹. Warto przytoczyć poglądy Stanisława Salmonowicza, który postuluje wzmocnienie interdyscyplinarności studiów, dzięki czemu młodzi historycy prawa będą mogli poszerzyć swoją wiedzę i umiejętności właśnie o elementy historiografii⁵². Należy zastanowić się nad rozwojem studiów interdyscyplinarnych (określanych także jako międzywydziałowe, międzyobszarowe czy międzykierunkowe), w ramach których studenci mogą łączyć studia prawnicze z modułami prowadzonymi na kierunku historia. Ważna jest też integracja młodego środowiska. W tym celu w maju 2019 r. w Katowicach zorganizowano I Ogólnopolski Zjazd Kół Nauk Historycznoprawnych — państwo, prawo i jednostka, którego następna edycja odbędzie się w Białymstoku. Myślę, że jest to cenna platforma wymiany doświadczeń oraz myśli na temat m.in. nauczania przedmiotów historycznoprawnych. Pamiętne są słowa Tadeusza Czachórskiego: „Można być prawnikiem nie mając za sobą odpowiednio rozbudowanych studiów historycznych. Tylko nie można być wtedy dobrym prawnikiem”⁵³.

Bibliografia

- Ankieta. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1970, R. 22, z. 2.
 Adamus J.: *Metodologia prawnicza w historii*. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego”. *Nauki humanistyczno-społeczne*. Z. 2. Łódź 1955.
 Bardach J.: *Miejsce historii państwa i prawa w systemie nauk prawnych i jej rola w kształceniu prawniczym*. „Państwo i Prawo” 1965, z. 5—6.
 Bardach J.: *Polskie nauki historycznoprawne w latach 1945—1977*. W: *Themis a Clio, czyli prawo a historia*. Warszawa 2003.

⁵¹ Por. P. Kantor-Kozdrowicki, M. Materniak-Pawłowska, J. Przygodzki: *Legal and historical subjects...*

⁵² „Prawdziwy przecież uniwersytet nie jest i nie może być tylko szkołą zawodową; powinien stwarzać możliwości w miarę swobodnego rozwoju intelektualnego, kształcić także bezinteresownie zainteresowania. Obecna sytuacja, różnorodne limity finansowania dydaktyki, takich możliwości nie stwarzają i to w kraju, który z pewnością jest w sumie zamożniejszy niż był lat temu trzydzieści! Jestem zwolennikiem studiów interdyscyplinarnych, międzywydziałowych, stwarzania więc warunków formalnych do kształcenia takich, ilościowych siłą rzeczy niewielkich, elit, które mogą w przyszłości określać sukcesy naszej nauki i naszej dydaktyki. Uczelnie państwowe najwyższej rangi nie mogą być jedynie szkołami zawodu, kierowanymi wyłącznie bieżącymi potrzebami rynku pracy, zmiennego jak nigdy wcześniej w dobie globalizacji spraw gospodarki...”. S. Salmonowicz: „*Oratio pro domo sua*”, czyli kilka uwag o nauce historii prawa w Polsce. „*Miscellanea Historico-Iuridica*” 2011, T. 10, s. 34.

⁵³ W. Czachórski, w: *Ankieta na temat miejsca dyscyplin historycznoprawnych wśród nauk historycznych i prawnych*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1969, R. 21, z. 2, s. 172.

- Baszkiewicz J.: *O modernizacji studiów prawniczych i administracyjnych*. „Państwo i Prawo” 1975, nr 4.
- Chojnicka K., Olszewski H.: *Historia doktryn politycznych i prawnych*. Poznań 2004.
- Czachórski W., w: *Ankieta na temat miejsca dyscyplin historycznoprawnych wśród nauk historycznych i prawnych*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1969, R. 21, z. 2.
- Ehrlich S.: *Kilka uwag w sprawie metodologii nauk prawnych*. „Państwo i Prawo” 1964, z. 11.
- Ehrlich S.: *Teoria a historia w nauce prawa*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1964, R. 16, z. 1.
- Grodziski S.: *Uwagi o historii prawa, jej miejscu wśród nauk historycznych i nazwie*. „Historyka” 1972, III.
- Grzybowski K.: *O miejscu niemieckiej szkoły historycznej w nauce prawa*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1956, R. 8, z. 2.
- Herodot: *Dzieje*. Przeł. A. Bronkowski. Poznań 1862.
- Jaskólski M.: *Michał Hieronim Bobrzyński (1849—1935)*. W: *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. J. Stelmach, W. Uruszczak. Kraków 2000.
- Kantor-Kozdrowicki P., Materniak-Pawłowska M., Przygodzki J.: *Legal and historical subjects at Polish faculties of law*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2019, R. 71, z. 2.
- Kozub-Ciembroniewicz W.: *Antoni Zygmunt Helcel*. W: *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. J. Stelmach, W. Uruszczak. Kraków 2000.
- Leśnodorski B.: *Historia prawa wśród innych nauk historycznych*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1964, R. 16, z. 1.
- Leśnodorski B., Sawicki J., Sobociński W.: *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego*. Warszawa 1963.
- Maziarz J.: *Czy historia prawa jest nauką historyczną czy prawną?* „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2015, R. 68, z. 2.
- Morawski L.: *Wstęp do prawoznawstwa*. Wyd. 8. Toruń 2015.
- Orzechowski K.: *Z profesorem Stanisławem Grodziskim rozmawia Kazimierz Orzechowski*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2005, R. 57, z. 1.
- Patkaniowski M.: *Od prawa niemieckiego do powszechnej historii prawa*. W: *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. M. Patkaniowski. Kraków 1964.
- Patkaniowski M.: *Rozkwit nauk historycznoprawnych na Uniwersytecie Jagiellońskim*. W: *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków 1964.
- Salmonowicz S.: *„Oratio pro domo sua”, czyli kilka uwag o nauce historii prawa w Polsce*. „Miscellanea Historico-Iuridica” 2011, T. 10.
- Sobociński W.: *Historia prawa a historia na tle zagadnienia klasyfikacji nauk*. „Życie Nauki” 1946, nr 7—8.
- Sobociński W.: *Pierwsza Katedra Historii Prawa Polskiego i początki tej nauki w Krakowie*. W: *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. M. Patkaniowski. Kraków 1964.

- Sondel J.: *O współczesnych wartościach prawa rzymskiego*. „Przegląd Humanistyczny” 1976, nr 8.
- Sondel J.: *Z dziejów Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego*. W: „Prace Komisji Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności”. 12. Kraków 2013.
- Sójka-Zielińska K.: *Nauczanie historii prawa w czasach przemian ustrojowych*. W: *Humanizacja zawodów prawniczych a nauczanie akademickie*. Red. A. Tur-ska. Warszawa 2002.
- Stinia M.: *Uniwersytet Jagielloński w latach 1871—1914: Modernizacja procesu nauczania*. Kraków 2014.
- Szczepaniak D.: *Między historią a prawoznawstwem. Refleksje teoretycznoprawne*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2019, R. 71, z. 2.
- Tobor Z., Nowacki J.: *Wstęp do prawoznawstwa*. Wyd. 5. Warszawa 2015.
- Tyrchan M.: *Nauki historycznoprawne w latach 60. XX wieku — organizacja badań*. „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2012, T. 5 (4).
- Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*. Red. A. Redzik. Kraków 2015.
- Uruszczak W.: *Adam Joachim Vetulani (1901—1970)*. W: *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. J. Stelmach, W. Uruszczak. Kraków 2000.
- Uruszczak W.: *Adam Vetulani (1901—1976) — historyk prawa kanonicznego*. W: W. Uruszczak: *Opera Historico-Iuridica Selecta*. Kraków 2017.
- Uruszczak W.: *Historia państwa i prawa polskiego 966—1795*. Kraków 2015.
- Uruszczak W.: *Laudacja Profesora Stanisława Grodziskiego na uroczystości odnowienia jego doktoratu po pięćdziesięciu latach (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Aula Collegium Maius, 11 kwietnia 2011)*. „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2012, 5 (1).
- Uruszczak W.: *Stanisław Kutrzeba (1876—1946)*. W: *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. J. Stelmach, W. Uruszczak. Kraków 2000.
- Vetulani A.: *Na przelomie dwóch wieków Bolesław Ulanowski (1860—1919) — Stanisław Kutrzeba (1876—1946)*. W: *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Red. M. Patkaniowski. Kraków 1964.
- Vetulani A.: *Początki wszechnicy krakowskiej*. W: *Z badań nad kulturą prawniczą w Polsce piastowskiej*. Wrocław 1976.
- Wąsowicz M.: *O profesji historyka prawa*. „Przegląd Humanistyczny” 1989, nr 3.
- Wołodkiewicz W.: *Czy prawo rzymskie przestało istnieć?* Kraków 2003.
- Wołodkiewicz W.: *Nauczanie prawa czy przepisów prawnych?* „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2015, R. 67, z. 1.
- Zajadło J.: *Leksykon współczesnej teorii i filozofii prawa*. Warszawa 2007.
- Zakrzewski A.: *Czemu obecnie ma służyć historia prawa, co jej grozi?* „Miscellanea Historico-Iuridica” 2011, T. 10.
- Zakrzewski W.: *Nauki historycznoprawne a pozytywnoprawne*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1964, R. 16, z. 1.
- Zmierzak M.: *Nauki historycznoprawne wśród dyscyplin prawniczych i w programach studiów*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1996, R. 47, z. 1—2.

Wojciech Wydmański

Entwicklung und Unterricht der rechtsgeschichtlichen Wissenschaften in Polen — eine Skizze

Schlüsselwörter: Rechtsgeschichte, Studium, Universität, Unterricht

Zusammenfassung: Die Rechtsgeschichte ist eine Disziplin der Rechtswissenschaften. Das Studium der Rechtsgeschichte (insbesondere des polnischen Rechts) war während der Teilungszeit von Bedeutung, weil die Polen auf diese Art und Weise ihre nationale Identität manifestierten. Im 19. Jahrhundert war die Krakauer Universität das führende wissenschaftliche Zentrum, wo man auch die ersten rechtsgeschichtlichen Studienfächer unterrichtete. Deshalb wurden an dieser Universität die ersten didaktischen Modelle entwickelt. Im 20. Jahrhundert wurden mehrere Versuche unternommen, das Bildungssystem jeweils an die Bedürfnisse der Zeit anzupassen. Besonders bemerkenswert scheint die Reform von 1975 zu sein, die im akademischen Milieu nicht positiv aufgenommen wurde. Nach mehr als 40 Jahren stützen sich einige polnische Universitäten immer noch auf die Voraussetzungen dieses Modells.

Wojciech Wydmański

The development and teaching of history of law in Poland — outline of the problem

Keywords: history of law, studying, university, teaching

Summary: History of law is one of the disciplines of legal science. Studying the history of law (especially the Polish one) was significant during the partitions, because it emphasized national identity. At that time, in the 19th century, the leading research centre was the University of Cracow. It was there that the first legal and historical subjects were taught, which is why the first didactic models were developed at these universities. In the 20th century, to meet the needs of that times, many attempts were made to change the education system. Especially memorable seems to be the reform of 1975, which was not approved by the academic community. After over 40 years, some universities in Poland are still following the assumptions of that model.